

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת שבוע פנחס תשע"ז

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

מי המנהיג, מנשה או אפרים?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

במפקד המופיע בפרשת במדבר תחת דגלם של בני רחל מופיע אפרים כראש הדגל המערבי ועליו חנו מנשה ובנימין (במדבר ב' יח-כד).

סדר הדגלים נשמר גם במפקד המופיע בפרשתנו ובנימין נמנה עמם. אבל, כאשר הכתוב מונה את בני יוסף, מנשה קודם לאפרים בשונה ממה שמופיע במפקד הראשון.

החזקוני הציע שני פתרונות לכאורה טכניים:

- א. "שבכאן הקדים מנשה לאפרים לפי שמספר משפחותיו עדפו על משפחות אפרים ובמדבר עודפות משפחותיו של אפרים על משפחות מנשה לכן הקדים להלן אפרים למנשה". לפי תירוץ זה, העדיפות המספרית היא שקבעה את הסדר.
- ב. "שאפרים ראש דגל ובאותו פרק התחילו סדר דגלים לכן הקדימו אבל כאן שנמנו בשביל חלוקת הארץ הקדים מנשה לאפרים לפי שחצי שבט לקחו נחלתם תחלה בעבר הירדן".

לתירוץ זה מטרת המניין היא שקבעה את הסדר. המנין הראשון היה לצורך המסע במדבר שהתבצע בסדר הדגלים, לכן אפרים ראש הדגל מופיע ראשון. לעומת זאת המפקד השני היה לצורך ההתנחלות ובני מנשה קדמו לבני אפרים בקבלת הנחלה שהרי חצי שבט זה קיבל נחלה בעבר הירדן המזרחי. לא ברור למה קריטריון זה קובע.

הנצי"ב (בהקדמתו לספר במדבר) הציע מאות שנים מאוחר יותר העמקה בכיוון הפירוש השני של החזקוני. וז"ל: "ונרשם בדעת רבותינו ענין שני הפקודים שבוה הספר. יותר משארי דברים שמיוחדים בזה הספר... משום דעיקר זה הספר הוא המחליף ומשנה הליכות עם ד' בחיי העולם מאז שהגיעו לארץ ישראל, מן הדרך שהלכו במדבר. שבמדבר היו מתנהגים במדת תפארת שהלך לימין משה שהוא לגמרי למעלה מהליכות הטבע. ובארץ ישראל הלכו בדרך הטבע בסתרי השגחת מלכות שמים ב"ה. וזה השנוי התחיל עודם במדבר בשנת הארבעים כמו שביארנו בפרשת חקת... דבהליכות יוצאי מצרים היה אור השגחת ה' מופיע לעין כל, שהוא כבוד ה' ותכלית הבריאה. משא"כ בהליכות באי הארץ היה ההשגחה מכוסה. ורק המביט בעין יפה היה מרגיש בה כמו ההולך בחשכת לילה. או רק לפרקים היה נרגש ההשגחה לעין כל. כמו אור הברק המאיר חשכת לילה.

אכן עיקר ההפרש הזה היה ניכר בשני הפקודים שהיו שני ענינים שונים ונשתנו לפי הליכות ישראל. משום הכי בפעם הראשונה היה על פי סדר הדגלים מד' רוחות כמרכבה לשכינה. והיה אפרים ראש הדגל וקודם למנשה. ולא כן בפקודי פרשת פינחס בשנת הארבעים".

מה שלא ברור לפי הסברו של הנצי"ב הוא, מדוע חילוף בין סוגי ההנהגות האלקיות חייב גם חילוף בין שני בני יוסף. לכן, אחרי בקשת המחילה, נמשיך לצעוד בדרכו של החזקוני ונשלב את שני הסבריו. באופן עקרוני, אפרים קיבל את ההנהגה מיעקב אבינו שהציב אותנו מתחת ידו הימנית וקבע לדורות את ברכת האבות לבנים: "ויברכם ביום ההוא לאמור בך בך ישרא"ל לאמר ישמך אלקים קאפרים וקמנשה וישם את אפרים לפני מנשה" (בראשית מ"ח כ).

גם משה המשיך את בחירתו של יעקב וקבע "וזהם רבבות אפרים וזהם אלפי מנשה" (דברים ל"ג יז). לא תמיד בני מנשה קיבלו הכרעה זו, עיינו בתגובתו של יפתח הגלעדי לביקורת של בני אפרים (שופטים י"ב).

ערב הכניסה לארץ, עם ישראל חזר אל הגלעד ובני מנשה חשו שהם חזרו הביתה. מי שהדגיש זאת היו בניו של מנשה מפילגשו הארמיה, בני מכיר הגלעדים. כך מפורש בדברי הימים: "...פילגשו הגלעדי ילדה את מכיר אבי גלעד" (דברי הימים א' ז' יד). הדבר בא לידי ביטוי גם במפקד בפרשתנו. וז"ל הכתוב: "בני מנשה למכיר משפחת המכירי ומכיר הוליד את גלעד לגלעד משפחת הגלעדי...: אלה בני גלעד איעזר... אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים אלה ושבע מאות: (שם כ"ו כט-לד).

כבר העיר על כך החזקוני: "למכיר בני מכיר נחלקו לח' משפחות אחת נקראת על שמו והאחרת על שם גלעד והשש על ששה מבניו של גלעד".

חלק זה של בני מנשה הוא זה שתפס את ההנהגה, לכן ברור מדוע הוא מופיע ראשון בתקופה זו.

בשבוע הבא, בע"ה, נסביר גם מדוע בנות צלפחד התעוררו בהקשר זה.

הבה נתפלל כי נפיק את הלכה ונבין כי לכל אחד יש את התפקיד שלו. מאבקי הנהגה שפוגעים באחדות אינם מקדמים אותנו לשום מקום.

<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
<p>לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו</p>	<p>לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א</p>	<p>לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו</p>	<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד</p>

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

”לָכֵן אָמַר הַנְּי נִתֵּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם” (כה, יב)

דרכי שלום

האם מותר לעבור איסור מפני דרכי שלום?

האם יש ענין של דרכי שלום גם כלפי גוים?

דרכי שלום. תקנות מפני דרכי שלום תיקנו חכמים כדי למנוע קטטות ומריבות הבאות מחמת קנאה וכבוד, או מחמת עניני ממונות, או מחמת זלזול במנהגי דרך ארץ וכיוצא בהם.

בממונות. מצודות חיות ועופות ודגים, יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום (משנה גיטין נט ב; רמב"ם גזלה פ"ו הי"ב; טור ושולחן ערוך חושן משפט שע ד), שאם נפלו בעלי החיים לתוך המצודה, אף על פי שעדיין לא זכה בהם בעל המצודה, שעוד לא הגיעו לידו, מכל מקום אם בא אחר ונטלם, הרי זה גזל מדבריהם (רש"י שם ע"פ גמרא שם סא א; רמב"ם וטושי"ע שם). ונחלקו תנאים אם מאחר שאינו אלא מפני דרכי שלום כשעבר וגזל אין מוציאים אותו בדיינים (חכמים שם לפי רב חסדא בגמ' שם ורש"י), או שמפני דרכי שלום עשו אותו כקנין גמור ומוציאים בדיינים (ר' יוסי במשנה שם ורש"י ד"ה גזל גמור וגמ' שם סא א). וכן יוני שובך ויוני עליה - שבאים לשם מן ההפקר - יש בהם משום גזל מפני דרכי שלום (תוספתא חולין פ"י וברייתא בבבא מציעא קב א).

מציאה שמצא חרש שוטה או קטן - אף על פי שאינם בני קנין - יש בה איסור גזל משום דרכי שלום (משנה גיטין שם; רמב"ם גזלה פ"ז הי"ב; טושי"ע חושן משפט רע א), שלא יבאו להתקוטט עם החוטפים מהם (עי' ב"מ ח א ורש"י ד"ה דלא לית). ואף כאן נחלקו תנאים אם גזל זה יוצא בדיינים.

ביחסי שכנים וחברים. משאילה אשה לחברתה החשודה על השביעית - לשמור פירות שביעית ולהצניעם מזמן הביעור ואילך (רש"י) - נפה וכברה ורחיים ותנור, מפני דרכי שלום (שביעית פ"ה מ"ט ומשנה גיטין סא א; רמב"ם שמיטה פ"ח ה"ז), שאנו תולים שצריכה הנפה לספור בה מעות, והכברה לכבור בה חול, והרחיים לטחון בהם סמנים, והתנור לטמון בו אונין של פשתן (ירושלמי שם), ואף על פי שאין לה תבואה של היתר לתלות בה, ואין דברים אלה תליה גמורה לתלות בהם - שדבר רחוק מאוד שתשאל כלים לדברים אלה (מאירי גיטין שם) - משום דרכי שלום התירו לתלות בהם (תוס' גיטין שם ד"ה משאלת; מאירי שם).

אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה, מפני דרכי שלום (שביעית שם ומשנה גיטין שם; רמב"ם בכורים פ"ח הי"ג), ואף על פי שאסור לסייע בידים לעוברי עברה בשעת העברה, מפני דרכי שלום התירו כאן (גמ' גיטין שם, ועיי' מחלוקת אביי ורבא אם מדובר בעם הארץ החשוד על המעשרות או לאכול חולין בטומאה).

ביחס לגוי. שואלים בשלום גוים, מפני דרכי שלום (משנה גיטין סא א רמב"ם עבודה זרה פ"י ה"ה), אף על פי שמטיל עליהם שם שמים, ששלום הוא שמו של הקב"ה (רש"י שם).

אין מוחים בידי עניי גוים מליטול לקט שכחה ופאה, מפני דרכי שלום (משנה גיטין נט ב; רמב"ם ע"ז פ"י ה"ה ומתנות עניים פ"א ה"ט; טושי"ע יורה דעה קנא יג). וכן מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום (תוספתא גיטין פ"ג וברייתא בבלי שם סא א; רמב"ם ע"ז שם ומתנות עניים שם ומלכים פ"י הי"ב; טושי"ע שם יב ורמ"א בשו"ע שם רנא א). מבקרים חולי עכו"ם עם חולי ישראל, מפני דרכי שלום (ברייתא בגיטין שם; רמב"ם אבל פ"ד הי"ב ומלכים שם; טושי"ע יו"ד קנא יב ושלח ט), וקוברים מתי עכו"ם עם מתי ישראל מפני דרכי שלום (תוספתא וברייתא בגמ' שם; רמב"ם אבל ומלכים שם; טושי"ע שם ושם א), אלא שאין קוברים אותם בקבר ישראל (רש"י גיטין שם; ר"ן שם), ומספידים אותם (תוספתא שם; טושי"ע קנא שם) ומנחמים אבליהם (תוספתא שם; רמב"ם אבל שם; טושי"ע שם ושם א). וכתב הרמב"ם (מלכים שם) על כל אלה שהרי נאמר: טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו (תהלים קמה ט), ונאמר: דַּרְכֵיהֶם דַּרְכֵי נֶעֱם וְכָל נִתְיבְתֵיהֶם שְׁלוֹם (משלי ג יז).

וכתבו הרשב"א והר"ן והריטב"א (גיטין שם) על פי הירושלמי (שם פ"ה ה"ט) שכל הדברים האמורים בפרנסתם וקבורת מתייהם ובקור חוליהם, לאו דווקא כשבאו ביחד עם עניי ישראל וחולי ישראל ומתי ישראל, אלא אפילו כשהם לבדם, ו"עם ישראל" שאמרו, פירשו הרשב"א והריטב"א שהוא במובן כשם, כלומר: כשם שקוברים מתי ישראל, וכן כולם. והפרישה (חוי"מ סי' רמט אות ב) פירש שאמרו "עם עניי ישראל" לרבותא, שאפילו אם יש גם עניי ישראל, ועל ידי שיפרנסו עניי הגוים יחסר לעניי ישראל, יפרנסו אותם. וכבר נהגו כן לפרנס עניי עכו"ם אף בלא עניי ישראל (בי"ח יו"ד סי' קנא וט"ז שם ס"ק ט ושי"ך ס"ק יט ופרישה שם, אולם עיי' בהגהות מרדכי גיטין סי' תסד לדעת רש"י וברדב"ז מתנות עניים פ"א ה"ט לדעת הרמב"ם שפירשו שדווקא כשבאו עם עניי ישראל)¹.

¹ מתוך ע' דרכי שלום, כרך ז, פרקים ג, ד, ה

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא
ליליאן בת פורטונה

רועי משה אלחנן בן גינה דְּבָרָה
יהושפט יחזקאל בן מילכה
יהבית יהודית בת תירצה

הרב אביחי ניסן בן חיה
אורנית מרים בת דליה

בתוך שאר חולי עם ישראל

Montevideo, Uruguay

מונטבידאו, אורוגואי
שבט תשנ"ה

הכנה משבת לחול ע"י גויים

שאלה

בקהילתנו פועלים מספר "קייטרינגים" כשרים המכניסים ארוחות ומסיבות. בשבועות הקרובים יתקיימו מספר מסיבות המתחילות במוצאי שבת. מפאת שעת היציאה המאוחרת לא ניתן להכין את כל הנדרש עם צאת השבת.

כיון שהחברה היא בבעלות כוללת של גוי, שאלתנו היא:

- האם מותר להתחיל להכין את השולחנות והחלק הקר של הארוחה, שאין בו משום חילול שבת, מבעוד יום? כמוכן שכל הפעולות יעשו ע"י גויים המועסקים ע"י בעל הבית.
- האם מותר למשגיח כשרות (יהודי כמוכן!) לעמוד ולהשגיח בשבת על הפעולות הנעשות בהכנות למוצאי שבת?

תשובה

מותר ליתן לגוי להכין את השולחנות בשבת לקראת הסעודה שתיערך במוצאי-שבת, על-פי התנאים שנמסרו לנו על ידיך בעל-פה, דהיינו:

- האינו-יהודי הוא קבלן של הישראל, ולא שכיר יום¹.
- אין קובעים לאינו-יהודי זמן לעשיית מלאכתו, ועקרונית הוא יכול לעשות אותה גם לפני שבת וגם אחריה².
- המקום שבו האינו-יהודי עושה את המלאכה, אינו בבעלות יהודית³, וכל האוכל והשולחנות אינם בבעלות יהודית⁴.
- במקרה שיש שינוי באחד מן התנאים דלעיל, יש לפנות בשאלה חדשה, מכיוון שההלכה עשויה להשתנות עם השתנות התנאים⁵.
- הואיל ומותר ליתן לאינו-יהודי לעשות את מלאכתו בשבת, גם מותר להשגיח עליו שאכן הוא עושה אותה בכשרות⁶.

¹ או"ח סי' רנב סעיף ב.

² שם.

³ שם.

⁴ עיין סי' רנב ב"שער הציון" ס"ק יז דבכהאי גוונא יש להתיר גם כשהמלאכה נעשית ברשות ישראל.

⁵ עיין מה שצינו לעיל. ומרן הרב ישראלי כתב שבנדון דידן, שהוא לצורך פעילות ציבורית, לא גרע ממקום הפסד, שבו מתירים אמירה לנכרי במקום שבות (שו"ע או"ח סי' שז סעיף ה ומקורו מהרמב"ם פ"ו מהל' שבת ה"ט). והרי בענייננו מדובר בשני איסורי שבות:

א. טירחה יתרה בשבת שאיסורה משום עובדא דחול (שהיא פחות מאיסור שבות), כמו שמצינו בסי' שלג, שמתירים פינוי אוצר בשבת אם התחילו בו בערב-שבת, ואפילו שלא לצורך אורחים, וכן עיין "הגהות מימוניות" פ"ו מהל' שבת ה' ט ;

ב. הכנה משבת לחול. עיין שו"ע או"ח סי' שכא וב"משנה ברורה" שם סעיף כא.

⁶ ולכן יש להתיר אפילו אם לא נתקיימו כל התנאים לעיל. ובכל זאת, עם כל שינוי מן הראוי לשוב ולפנות ביתר פירוט. סוף סי' שז ברמ"א, וב"משנה ברורה" ס"ק לט.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

